

**ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI İNANÇ
MERKEZLERİ KONGRESİ
BİLDİRİLERİ**

**23-27 EYLÜL 2002
MERSİN**

ANKARA - 2004

İNANÇ TARİHİ AÇISINDAN XX. YÜZYILDA SİVAS

Doç. Dr. Ahmet GÖKBEL*

GİRİŞ

Orta Anadolu'nun en büyük yerleşim birimlerinden biri olan ve tarih sahnesine çok erken çıkıp önemini günümüze kadar devam ettiren Sivas,¹ önemli yolların birleştiği bir merkez olarak varlığını sürdürmüş ve ilk çağlardan itibaren adını duyduğumuz pek çok topluluk ile çeşitli kavimlerin yerleşerek dinleri, inanışları, örf ve âdetleriyle egemenlik kurmaya çalıştığı bir yerleşim merkezi olmuştur. Her egemenlik mücadelesi, beraberinde dinlerin ve inançların mücadelelerini getirmiştir. Bu bağlamda Sivas, günümüze kadar taşınan farklı inanç ve kültürlerin sentezine sürekli şahit olmuştur.

Bizans döneminde, özellikle Sivas ve çevresi olmak üzere, Anadolu'nun belli bölgelerinde temeli *Mani Dini*'ne dayanan "Paulicien" mezhebi gibi birtakım cemaat ve örf dışı unsurlara rastlanmaktadır.² Ayrıca Hristiyanlığın hakim olduğu dönemde de Sivas'ın metropolitlik merkezi olduğu kaydedilmektedir.

Sivas ve çevresini çeşitli inançlar açısından incelerken İslam öncesi, bu bölgede resmi din anlayışına aykırı çeşitli mezhep ve inançların varlığı göze çarpar. Bölgeye İslam'ın hakim olmasından sonra da aym yapının devam ettiği ve bu bölgenin zaman zaman örf karşılığın ve başkaldırmaların kaynağı olarak dikkat çektiği görülmektedir.

Sivas bölgesi, tarihin her döneminde "uç"ta olmuştur. Hititler'le Medler'in, Medler ile Persler'in, Romalılar'la Ermeniler'in, Bizanslılar'la Türkler'in, Danişmentliler'le Selçuklular'ın, Osmanlılar'la İlhanlılar'ın ve Memluklar'ın, Beylikler'le Moğollar'ın münasebetlerinde, XVI. Yüzyıldan itibaren

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Öğretim Üyesi SİVAS.

¹ İ. Kılıç Kökten, "Orta ve Kuzey Anadolu'da Yapılan Tarih Öncesi Araştırmaları", *Belle-ten*, VIII/32, 1944, s.662 vd.

² Irene Melikof, *Uyur İdik Uyardılar*, (Çev: Turan Alptekin), (Cem Yayınevi), İstanbul, 1993, s. 112; M. Fuad Köprülü, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Ankara, 1988, s. 55.

ren de Alevi-Sünni çekişmesi gibi bir çok isyanların odak noktası,³ Milli mücadele sırasında ise Anadolu'nun kurtuluş hareketine öncülük eden bir yer olmuştur.

Kaynaklar, Selçuklular döneminde Sivas ile Kayseri arasının 24 han ve kervansarayla donatıldığını, Sivas'ın Avrupa-Asya ve Tebriz-Bağdat-Samsun yolu kavşağında bulunması nedeniyle önemli bir ticaret merkezi olduğunu, yine bu dönemde Cenevizliler'in Sivas'ta bir konsolosluk kurduklarını, hatta Yahudi ve Bulgar tüccarlarının şehirde yerleşerek ayrı ayrı mahalleler oluşturdıklarını belirtirler.⁴

Selçuklular döneminde Sivas'ta Ticaret ve ulaşımın gelişmesine paralel olarak Şehrin aynı zamanda bir ilim merkezi haline geldiği ve bu bağlamda şehirde Daruş-şifa ile birlikte on civarında medrese, çok sayıda mektep, tekke ve zaviye yapıldığı kaydediliyor.⁵ Bunlardan Gök Medrese, Çifte Minareli Medrese ve Buruciye Medresesi günümüze kadar gelen eserlerdendir.

Sivas'ın demografik yapısı ile ilgili bilgilere, XVI. yüzyıldan itibaren ulaşma imkanı bulunmaktadır. XVI. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar Sivas ve çevresinde (Sivas'a bağlı yerlerde) yaşamış olan çeşitli inanç gruplarının miktarı hakkında bir takım bilgiler vermek. XX. yüzyılı daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Anadolu şehirleri içerisinde en fazla gayrimüslim nüfusun bulunduğu şehirlerden biri de Sivas'tır. Bazı araştırmacılara göre, XVI. yüzyılın başlarına gelindiğinde Sivas ve Sivas'a bağlı yerleşim birimlerinde toplam nüfus, yaklaşık 155.000 iken, bunun 55.000'i gayrimüslim idi.⁶ Buna göre toplam nüfusun % 35'ini Hristiyanların oluşturduğu görülmektedir. Bu yüzyılın başlarında bizzat şehir merkezinde 567 hanenin bulunduğu, bunun 216 hanesini

³ Sıddık Ünal, *XX. Yüzyıl Sivas Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası*, (İnönü Ün. Sos. Bil. Enstitüsü-Basılmamış doktora tezi), Malatya, 1997, s. 2.

⁴ A. Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, I, İstanbul, 1981, s. 203,204; Köprülü, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, s. 54,55,60; Ali Cevad, *Memalik-i Osmaniyye'nin Tarihi ve Coğrafya Lügatı*, II, İstanbul, 1314, (1896), s. 466.

⁵ İsmet Parmaksız, (Haz), *İbn Batuta Seyahatnamesi'nden Seçmeler*, İstanbul, 1993, s. 4,5.

⁶ Tayyib Gökbilgin, "XV ve XVI. Asırlarda Eyalet-i Rum", *Vakıflar Dergisi*, Sa: VI, (1965), s.56.

Müslümanların, 351 hanesini de gayrimüslimlerin oluşturduğu kaydedilir.⁷ Yusuf Halaçoğlu, XVI. yüzyıl tahrir defterlerine dayanarak Sivas'ın nüfusunu, 11.651 Müslüman, 13.663 gayrimüslim olarak belirtir.⁸ Bütün bunlar bize, XVI. asırda şehir nüfusunun çoğunluğunu gayrimüslimlerin meydana getirdiğini gösterir

XVI. yüzyılın başlarından itibaren Sivas'ta yavaş yavaş gayrimüslim nüfusun yaşadığı mahallelerde, Müslümanların mescitler yapmaya başladığı ve verilen bilgiler arasındadır. "Şahkulu Mescidi, Palas Mescidi ve Mescid-i Bâzâr" bu çeşit mescitlere örnektir.⁹

XVI. asrın ikinci yarısından sonra Sivas'ta nüfusun Müslümanlar'ın lehine geliştiği, XVII ve XVIII. asırlarda dengelendiği ve XIX ve XX. asırlarda da tamamen Müslümanlar'ın çoğunluğu teşkil ettiği, verilen nüfus istatistiklerinden anlaşılmaktadır.¹⁰

XIX. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin toplumsal ve siyasal düzeni açısından tüm konuları itibariyle final özelliğini gösteren bir dönemdir. Osmanlı Devleti, jeopolitik özelliği nedeniyle Sivas'ı dört asır kadar askeri bir üs olarak kullanmıştır. Burada bir düzen kurup yerleşik bir hayata geçilmesi arzusunda olan devlet yöneticilerinin, Sivas'ı kaybetme korkusuyla zaman zaman hata yaptıkları da nakledilir. Sivas'ta dinî ve mezhebî görünümlü başkaldırı hareketlerinin hız kazanması, devleti, buradaki olayları bastırmak için çeşitli emniyet tedbirlerine başvurma mecburiyetinde bıraktığı kaydedilir. Sivas gibi sıkıntılı merkezlerde askeri üs oluşturulup askeri denetimlerin artırılması, ordunun dışarı ile değil içteki asayişin sağlama gayretleri sebebiyledir.¹¹

⁷ Saim Savaş, Bir Tekkenin Dini ve Sosyal Tarihi (Sivas Ali Baba Zaviyesi), (Dergah Yayınları), İstanbul, 1992, s. 24; Ayrıca bkz: Cem Behar, Osmanlı İmparatorluğunun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927, II, Ankara, 1996, s. 6.

⁸ Yusuf Halaçoğlu, "Tahrir Defterlerine Göre XVI. yüzyılda Bazı Anadolu Şehirlerinde Demografik Yapı", Türk Medeniyet Dergisi, Ocak-1996, s. 220.

⁹ Savaş, 33-35.

¹⁰ Savaş, s. 24; Ünal, s. 153.

¹¹ Musa Çadırcı, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Ankara, 1991, s. 19,58.

Elde ettiğimiz bilgilere göre, ilk nüfus sayımının XIX. yüzyılın ilk yarısında yapıldığı anlaşılmaktadır. 1827 ve 1831 yıllarında askeri ve mali ihtiyaçları tespit etme amacıyla yapılan iki ayrı nüfus sayımı hakkında belgeler bulunmaktadır. Yapılan bu nüfus sayımlarında, hanelerin tespit edildiği anlaşıyor. Buna göre, Sivas'ta 1827'de 3.634,¹² 1831'de ise 3847¹³ hane sayısı tespit edilmiştir. Bu sayımlarda verilen rakamlara askeri gruplar, dul kadınlar ve kiracı zımmilerin dahil edilmediği kaydedilmektedir.¹⁴ Buna göre, 1831 yılında yapılan nüfus sayımında sadece erkek nüfusun tespit edildiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde Sivas ve ilçelerinde Müslüman nüfus 130.383 erkek olarak tespit edilmesine rağmen, bunlara kadınlar ve gayrimüslim nüfus da eklendiğinde, Sivas'ın 300.000 civarında bir nüfusa sahip olduğu tahmin edilmektedir.¹⁵

1870 (1287) yılı vilayet salnamesine göre, Sivas'ın % 78'ni Müslümanlar, % 22'ni de gayrimüslimlerin oluşturduğu nakledilmektedir.¹⁶ 1870'li yılların diğer salnamelerine bakıldığı zaman, yaklaşık olarak bu oranların bulunduğu anlaşılmaktadır.

1881-1893 yılları arasında etnik cemaatlere göre yapılan sayımlar da, büyük bir önem arz etmekte olup bu dönemde Sivas vilayeti genelinde toplam nüfusun, % 82.5'ni Müslümanlar, % 4.08'ni Rumlar, % 12.5'ni Ermeniler, geriye kalan yaklaşık % 1'lik kısmı da Yahudi, Protestan ve Katolikler'in oluşturduğu kaydedilmektedir.¹⁷

XX. YÜZYILDA SİVAS

Sivas'ta XVI. yüzyılın başından itibaren yaşanan nüfus hareketlilikleri Müslümanları, demografik yapının en önemli unsuru haline getirmiştir. Hı-

¹² Ömer Demirel, II. Mahmud Döneminde Sivas'ta Esnaf Teşkilatı ve Üretim-Tüketim İlişkileri, (Kültür Bakanlığı), Ankara, 1989, s. 41.

¹³ Enver Ziya Karal, Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831, Ankara, 1943, s. 152,210.

¹⁴ Demirel, s. 41.

¹⁵ Ünal, s. 173.

¹⁶ Ünal, s. 177.

¹⁷ Behar, s. 39,40,41.

ristiyan nüfusun gerileyip Müslüman nüfus oranının artmasının XX. yüzyıl-da da tabii seyrinde devam ettiği kaydedilmektedir. Burada XX. yüzyıl içeri-sinde yapılan sayımları ve bu konuda verilen bütün bilgileri tek tek zikrede-cek değiliz. Belli yıllarda yapılan sayımlarla ilgili bazı bilgiler vererek konu-yu aydınlatmaya ve günümüze doğru getirmeye çalışacağız.

Elde ettiğimiz bilgilere göre Fransız Dışişleri Bakanlığı Arşivlerindeki istatistiklerde, 1901 yılı itibarı ile Sivas merkez nüfusunun 48.000 olduğu be-lirtilmektedir. Burada nüfusun 27.000'i Türk, 3.500'ü Kızılbaş, 500'ü Çer-kez, 16.500'ü de Ermeni olarak verilmiştir.¹⁸ Ancak verilen bu nüfusta etnik yapı olarak Çerkez ve Kızılbaş ayrı olarak gösterilmiştir. Halbuki Çerkez de, Kızılbaş da Müslüman'dır. Buna göre Müslüman nüfusu 32.000 olarak dü-zeltilmelidir.

1903 (1321) Vilayet Salnamesine göre Sivas ve ilçelerinin (Aziziye, Bünyan, Tonus, Yıldızeli, Hafik, Koçgiri, Divriği, Darende, Gürün, Suşehri ve Koyulhisar ilçeleri) toplam nüfusu 476.446'dır. Adı geçen salnameye gö-re, bu nüfusun 381.920'si Müslüman (% 80.16), 7.233'ü Rum (% 1.52), 83.692'si Ermeni (% 17.56), 2.291'i Katolik (% 0.48), 1.308'i Protestan (% 0.27) ve 2 tanesi de Yahudi'dir.¹⁹ Günümüzde Sivas'a bağlı olmayan ancak 1321 yılındaki idari taksimatta Sivas vilayetine bağlı olan Aziziye, Bünyan Hamidi'ye ve Darende ilçelerinin nüfusları toplam nüfusun içerisine dahil edilmiştir.

1907 (1325) yılı vilayet salnamesine bakıldığı zaman şehir genelinde Müslümanların oranının % 81'e yükseldiği ve gayrimüslimlerin oranında 1903 yılına nazaran azda olsa bir gerileme olduğu görülmektedir.²⁰ Bu ra-kamların mezheplere bölünmesi bu sayıyı daha da azaltacaktır. 1907 (1325) yılı salnamesinde Yahudi nüfusa rastlanılmamaktadır. Bunun yanında Rum ve Ermeni nüfusta da giderek bir azalma gözlenmektedir.

1914 yılı itibarıyla Sivas ve çevresinde toplam nüfus 1.169.443 olarak tespit edilmiştir. Bu sayının 939.735'ni Müslümanlar (%80.3), 75.324'nü

¹⁸ Bayram Kodaman, "XX. yüzyıl Başında Sivas Vilayeti (1901)", *Türk Tarihinde ve Kültü-ründe Tokat Sempozyumu*, (2-6 Temmuz 1986), s. 179.

¹⁹ *Sivas Vilayet-i Salnamesi*, 1321, s. 236-239.

²⁰ *Sivas Vilayet-i Salnamesi*, 1325, s. 254, 255.

Rumlar (% 6.4), 151.674'nü Ermeniler (% 12.9) ve 2.710'nu diğerleri (% 0.4) oluşturmaktadır.²¹

1914 yılında Vilayet genelinde toplam olarak 75.324 nüfusu bulunan Rumlar, mübadele sonucu şehirden göçmüşlerdir.²²

1930 yılına gelindiğinde, bütün yurttan başlayan sanayileşmeden sonra nüfus yoğunluğu şehir merkezlerinde artmaya başlamış, 1950 ve 1960 yıllarında daha da hızlanmıştır. 1950-1960 yıllarında Sivas'tan dışarıya göçün diğer illere nazaran daha az olduğu kaydedilmektedir.²³

1935 yılında yapılan nüfus sayımına baktığımız zaman Sivas'ın genel nüfusu içerisinde Müslüman nüfusun oranının % 95'e ulaştığını görüyoruz.²⁴

1945 yılı nüfus sayımında verilen istatistikler bize, Sivas'ta toplam olarak; 325.176 Müslüman, 135 Katolik, 16 Protestan, 200 Ortodoks, 3.477 Ermeni Gregoryan, 6 Musevi, 8 diğer inanç mensupları ve 4 dinsiz olduğu belirtilmiştir.²⁵ Bu sonuçlar 1945'lerde Sivas'ta hala Ermeni Gregoryan nüfusun gayrimüslim nüfus içerisinde önemli yer tuttuğunu göstermektedir.

1965 yılına gelindiğinde ulaşımın da kolaylaşması nedeniyle göçler hızlanmış, nüfus artış oranı da o nispette düşmeye başlamıştır. Bu yıllardan itibaren Sivas'ta gayrimüslim oranı % 1'in altına inmiştir. Az sayıda kalan gayrimüslimleri de Ermenilerin oluşturduğunu söyleyebiliriz.²⁶

Günümüzde Sivas'ın durumuna gelince, Sivas, 17 ilçesi ve 1236 köyü olan bir ildir. Sivas, tarihi seyrinde olduğu gibi Günümüz itibarıyla da değişik din ve mezheplere mensup insanların bir arada yaşadığı bir şehirdir. Şimdi de Sivas merkez ve ilçelerinin inanç coğrafyasını kısa bir şekilde vermeye çalışalım. İnanç coğrafyasını işlerken 2000 yılı nüfus sayımı esas alınacaktır.

²¹ Mustafa Keskin, "Milli Mücadele Başlarken Anadolu'nun Demografik Yapısı", Erciyes Üniv. Sos. Bil. Ens.Dergisi, Kayseri, 1989, Sa:3, s. 478.

²² Kemal Arı, Büyük Mübadele, İstanbul, 1995, s. 6.

²³ Ünal, s. 198.

²⁴ 1935 Genel Nüfus Sayımı, İstanbul, 1937, 39/75, s. 5,37.

²⁵ 1945 Genel Nüfus Sayımı, (T.C.B. İstatistik Genel Müd.), Ankara 1949, s. LVIII.

²⁶ Peter Alford Andrews, Türkiye'de Etnik Gruplar, (Çev: M. Küptüşoğlu), İstanbul, 1992, s. 178.

Sivas Merkez İlçe: Merkez ilçe, 4 belediye, 73 mahalle, 4 bucak, 146 köy den oluşmaktadır. Sivas merkezin toplam nüfusu, 298.248'dir. Bunun 250.307'i ilçe merkezinde, 47.941'i ise merkez ilçeye bağlı köy ve kasabalarda yaşamaktadır.

İnanç yapısı bakımından bakıldığında merkez ilçe nüfusunun tamamına yakınının Müslüman olduğunu görürüz. Merkez ilçede çok az sayıda Şafi mezhebine mensup (Çerkezler) insan vardır. Nüfusunun ekserisini Hanefi ve Alevi mezhebine bağlı insanlar oluşturmaktadır. Merkez ilçede mezhep mensuplarının tespiti oldukça zordur. Son yıllarda yapılan bazı çalışmalardan ve çeşitli yollardan elde ettiğimiz bilgilere göre, merkez ilçe nüfusunun 22.000 kadarını Alevi (yaklaşık % 9), geriye kalanın çok azını Şafi, çoğunluğunu ise Hanefiler (yaklaşık % 91) oluşturmaktadır.²⁷

Sivas merkezde Alevi nüfusun, daha çok Alibaba, Gökçebostan ve Seyrantepe mahallelerinde yoğunlaştığı, diğer mahallelerde az sayıda Alevi'nin yaşadığı görülmektedir. Merkeze bağlı, 146 köyün 15'inde yalnız Aleviler, iki tanesinde Sünniler ve Aleviler birlikte, 129'unda ise Sünniler yaşamaktadır.

Aleviler'in yaşadığı köyleri ve nüfuslarını şu şekilde sıralayabiliriz: *Acıdere (10), Akkoç (48), Çatalkaya (239), Düzova (142), Gündüz (5), Karabalçık (653), Karacaören (19), Karaçayır (177), Kervansaray (33), Kızılalan (145), Kuşlu (8), Mermer (152), Tokuş (308), Yağmurluseki (21), Yenikervansaray (16).*

Aleviler ile Sünniler'in birlikte yaşadığı Bademkaya köyünde 126, İşhan köyünde 365 kişi yaşamaktadır. Bu iki köyde de nüfusun çoğunluğunu Sünniler oluşturur. Buna göre merkeze bağlı Alevi köylerinde yaklaşık 2000 kişinin yaşadığını söylemek mümkündür.²⁸

Sivas merkezinde nüfusu 1000 civarında olan Poşalar yaşamaktadır. Bunların tamamı Hanefi mezhebine mensuptur.²⁹

²⁷ Metin Bozkuş, Sivas Yöresinde Alevilik, Sivas, 2000, s. 72,73; Ünal, s. 207,208.

²⁸ Bozkuş, s. 73.

²⁹ Erdoğan Önder, Sivas'ta Poşa Topluluğunun Aile Yapısı, (Cum. Ün. Sos. Bil. Enst.-Bastırılmış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 1992, s. 151-154; Ali Rafet Özkan, Türkiye Çingeneleri, (Kültür Bak. Yay.), Ankara, 2000, s. 38; Ünal, s. 204.

Yaptığımız araştırma ve görüştüğümüz Bahai ileri gelenlerinden elde ettiğimiz bilgilere göre, Sivas genelinde 500-600 civarında *Bahai* bulunmaktadır. Bunların 100 kadarı Sivas merkez ve merkeze bağlı köylerde, geri kalanı ilçeler ve ilçelere bağlı köylerde yaşamaktadır. Tespitlerimize göre, *Bahailer*'in büyük çoğunluğunu, daha önce Alevi iken sonradan Bahailiği kabul etmiş olan kişiler oluşturmaktadır.

Elde ettiğimiz bilgilere göre, Sivas merkez ilçede, yaklaşık olarak sayıları 100'ü bulan *Ermeni* nüfusun yaşadığını söyleyebiliriz. Bunların bir kısmı *Gregoryan* mezhebine mensup iken çoğunluğu İslâm'ı kabul etmiş ve Ermeni olduklarının bilinmesini istemeyen kimselerdir.

Netice itibarıyla, Sivas merkez ve merkeze bağlı köylerde yaşayan Alevi sayısını yaklaşık olarak 25.000 kabul edersek, burada yaşayan nüfusun % 8.3'nü Aleviler, % 92'ni Hanefiler, kalan % 0.7'ni de Şafiler ve diğer gayrimüslimler (Bahailer-Gregoryanlar) oluşturmaktadır.

Akıncılar İlçesi: İlçe, 7 mahalle, 1 belde ve 30 köyden oluşmaktadır. İlçenin toplam nüfusu 8.325'tir. Bunun 4.968'i ilçe merkezinde, 3.357'si köylerde yaşamaktadır. İlçeye bağlı Sevindik ve Şenbağlar köylerinde Aleviler, ilçe merkezi ve diğer bütün köylerde ise, Sünni-Hanefiler yaşamaktadırlar. Alevi köylerinden Sevindik 206, Şenbağlar 195 nüfusa sahiptir. Buna göre, Akıncılar ilçesinin % 99.5'ni Sünni-Hanefiler, % 0.5'ni de Aleviler oluşturmaktadır. Alevi köylerinden Sevindik'te bir cami ve cami görevlisi bulunmaktadır.

Altınyayla İlçesi: İlçe, 8 mahalle, 2 belde ve 15 köyden oluşmaktadır. İlçenin toplam nüfusu 15.709 dur. Bunun 4.901'i merkezde, 10.808'i köylerde yaşamaktadır. İlçe merkezi, birkaç Alevi memur aile hariç tamamen Sünni (Hanefi) dir. İlçeye bağlı 15 köyden iki tanesi Alevi'dir. Bunlar Serinyayla ve Yassıpınar köyleridir. Serinyayla'da 369, Yassıpınar'da 131 kişi yaşamaktadır. Alevi köylerinin her ikisinde de cami ve din görevlisi vardır.³⁰

Buna göre, Altınyayla ilçesinde yaşayan toplam 15.709 kişinin yaklaşık olarak 550'sini (% 3.5) Aleviler, geriye kalan kısmı da (% 96,5) Sünniler (Hanefiler) oluşturmaktadır.

³⁰ Bkz: Ünal, s. 214,215; Bozkuş; s. 77.

Divriği İlçesi: İlçe 1 belediye, 26 mahalle, 4 bucak ve 109 köy den oluşmaktadır. İlçeye bağlı 109 köyden, 11’de Sünniler, 92’de Aleviler, 6 köyde de Sünniler ile Aleviler bir arada yaşamaktadırlar. İlçenin toplam nüfusu 23.240’tır. Bunun 14.320’si ilçe merkezinde, 8.919’u ise ilçeye bağlı köylerde yaşamaktadır. İlçe merkezinde Aleviler ile Sünniler’in nüfusunun yarı yarıya olduğu tahmin edilmektedir.

İlçeye bağlı Sünni köyler ve nüfusları şu şekildedir: *Duruköy (60), Gezey (27), Güresin (135), Atmaluoğlu (36), Ağaçlıgöl (11), Beldibi (11), Handere (28), Ortaköy (47), Selimoğlu (24), Yeşilyol (52), Kesme (302)*. 11 Sünni köyde 733 kişi yaşamaktadır.

Aleviler ile Sünniler’in birlikte yaşadıkları köyler ise şunlardır: *Adatepe (148), Akpelit (60), Çayözü (70), Gökçecharman (47), Kızılcaören (43) Maltepe (182)*. Aleviler ile Sünniler’in birlikte yaşadıkları bu 6 köyün toplam nüfusu, 550’dir. Bu köylerden Akpelit ile Çayözü’nde Alevi nüfus. Maltepe ile Adatepe’de Sünni nüfus daha fazladır. Gökçecharman ile Kızılcaören’de ise Aleviler ile Sünniler yarıyarıdır.

Bu verilere göre, Divriği ilçesinde yaşayan toplam 23.240 kişinin yaklaşık 8.600 kadarını yani % 37’ni Sünniler, 14.600’nü yani % 63’nü Aleviler oluşturmaktadır.

Doğanşar İlçesi: İlçe 1 belediye, 6 mahalle ve 25 köyden oluşmaktadır. İlçenin toplam nüfusu 6.318’dir. Nüfusun 4.009’u ilçe merkezinde, 2.309’u da köylerde yaşamaktadır.

Elde ettiğimiz bilgiler bize, ilçe merkezinde görev yapan memurlardan az sayıda Alevi, bunun dışında gerek ilçe merkezinde, gerekse ilçeye bağlı köylerde yaşayan bütün insanların Sünni (Hanefi) olduklarını göstermektedir.

Gemerek İlçesi: İlçe, 6 belediye, 19 mahalle ve 33 köyden oluşmaktadır. Toplam nüfusu 54.985’tir. Bunun 12.697’si ilçe merkezinde, 42.288’i ise ilçeye bağlı kasaba ve köylerde yaşamaktadır. İlçe merkezinde yaşayanların tamamı Sünni (Hanefi) dir. İlçeye bağlı köylerden Eski yurt’un (651) tamamını, Çepni kasabası’nın (700) ise yaklaşık dörtte birini Aleviler, geriye kalan köy ve kasabaların hepsini Sünniler (Hanefiler) oluşturmaktadır. Buna göre ilçede yaşayan toplam nüfusun % 2’ni Aleviler, % 98’ni Sünniler oluşturmaları.

İlçede 1996 yılı itibarı ile nüfusa kayıtlı 2.013 Ermeni Hristiyan'ın bulunduğu, fakat bunların çoğunluğunun ilçede yaşamadıkları, yaşayanların da, şimdi Müslüman oldukları ve kız alıp veriş yapıtları kaydedilmektedir.³¹

Gölova İlçesi: Bir belediye, 4 mahalle ve 29 köyden oluşan Gölova'nın toplam nüfusu 6.205'tir. Bu nüfusun 4.066'sı merkezde, 2.139'u ise köylerde yaşamaktadır. İlçe merkezinde yaşayanların tamamı Sünni (Hanefi) dir. İlçeye bağlı 29 köyden Yaylaçayı (72), Aslanca (68) ve Uluçukur (23) köylerinde Aleviler, diğerlerinde Sünniler (Hanefiler) yaşamaktadır. İlçe genelinde Alevilerin toplam nüfusunun 250 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu da ilçede yaşayan genel nüfusun yaklaşık % 4'nü oluşturur.

Gürün İlçesi: İlçe 2 belediye, 2 bucak, 19 mahalle ve 61 köyden oluşmaktadır. İlçenin toplam nüfusu 26.821 olup bunun 11.374'ü ilçe merkezinde, 15.447'ilçeye bağlı kasaba ve köylerde yaşamaktadır. İlçe merkezi büyük ölçüde Sünnilerden oluşmaktadır. Merkezdeki Alevilerin sayısı 500'ü geçmez. Bunlar da ilçeye bağlı köylerden gelip yerleşen kimselerdir. İlçeye bağlı 61 köyden 14 tanesinde tamamen Aleviler, 10 tanesinde Alevilerle-Sünniler birlikte, geriye kalan 37 köyde ise Sünniler yaşamaktadırlar. Bu arada bazı Sünni köylere bağlı mezraların Alevi, bazı Alevi köylere bağlı mezraların da Sünni olduğu görülmüştür.

Aleviler'in yaşadığı köyleri ve nüfuslarını şu şekilde sıralayabiliriz: Akpınar (104), Bağlıçay (103), Bozhüyük (90), Camiliyurt (56), Deveçayır (46), Güldede (100), Karakuyu (119), Karapınar (66), Kaşköy (45), Konakpınar (123), Külahlı (78), Mağara (69), Reşadiye (47), Yuva (150).

Aleviler ile Sünnilerin birlikte yaşadığı köyler ve nüfusları da şunlardır: Ayvalı (593 – Bu köyde yaşayan Alevi sayısı çok azınlıkta olup 5-6 haneyi geçmez.), Çevirme (23 – Bu köye bağlı Behram mezrasında 3-4 hane Alevi vardır.), Davulhüyük (268 – Bu köyde 5-6 hane Alevi vardır.), Eskihamal (681 – Bu köye bağlı Koyunlukoca, Ayranca ve Kozakmağara mezralarında toplam 20 hane kadar Alevi vardır.), Göbekören (418 – Bu köyde 9-10 hane Alevi vardır.), Kavak (229 – Bu köyde Alevilerin oranı yarıdan biraz azdır.), Karaören (37 – Bu köyde Sünniler çoğunluktadır.), Kaynarca (65 – Bu köyde Aleviler çoğunlukta olup Sünnilerin iki katıdır.), Yaylacık (54 – Bu köy-

³¹ Ünalın, s. 225.

de Aleviler Sünnilerden daha azdır.), Yelken (66 – Bu köyün Fatmaderviş mezrasında Sünniler vardır. Köy merkezinde de 5-6 hane Sünni bulunmaktadır.)³²

Bu verilere göre, ilçe genelinde toplam 26.821 kişinin yaklaşık olarak 1600 kadarını yani % 6'sını Aleviler, % 94'nü de Sünniler meydana getirmektedir.

Hafik İlçesi: İlçe 1 belediye, 4 mahalle ve 83 köyden oluşmaktadır. Bu köylerden Kaytarmış ve Tepe köyleri göç nedeniyle boşalmış durumdadır. İlçenin toplam nüfusu 19.205'tir. Bunun 5.506'sı ilçe merkezinde, 13.699'u köylerde yaşamaktadır.

İlçe merkezi, burada görev yapan birkaç memurun dışında tamamen Sünnilerden oluşmaktadır. Bunlar da tamamen Hanefi mezhebine mensuptur. İlçeye bağlı 83 köyün 41'inde Aleviler, 37'sinde Sünniler, 5'inde de Aleviler ile Sünniler birlikte yaşamaktadırlar.

Aleviler'in yaşadığı köyleri ve nüfuslarını şu şekilde sıralayabiliriz: Adamlı, (113) Aktaş (52), Asarcık (750), Aylioğlu (41), Barcın (28), Bayıraltı (177), Benlikaya (14), Beşpınar (7), Beydili (656), Çakmak (56), Çaltılı (44), Çömlekli (26), Değirmenboğazı (26), Demirci (13), Derince (26), Düğer (474), Dünder (66), Emre (79), Esenli (141), Evci (8), Eymir (41), Gedikçayırı (28), Gülpınar (306), Güneli (38), İnandık (14), İnköy (26), Kabalı (41), Karayaprak (10), Karlı (230), Keller (16), Kızılcaören (18), Kızılören (29), Kurugöl (44), Olukbaşı (153), Otmanalan (73), Örencik (17), Pirhüseyin (66), Süleymaniye (16), Üzeyir (38), Yalınca (38), Yalnızagül (9).

Aleviler ile Sünnilerin birlikte yaşadığı köylerden Bayramtepe (125), Beykonağı (142) ve Tavşanlı (314) köylerinde Alevi nüfus, Dışkapı (152) ve Tuzhisar (163) köylerinde ise Sünni nüfus çoğunluğu oluşturmaktadır.

Bu verilere göre ilçede yaşayan toplam 19.205 kişinin yaklaşık olarak 4.500'nü (% 23.4) Aleviler, 14.700'nü de (% 76.6) Sünniler (Hanefiler) meydana getirmektedirler.

³² Bozkuş, s. 97.

1990 yılı nüfus kayıtlarına göre, ilçede 852 gayrimüslim nüfus kayıtlı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bunların ilçede yaşamayıp İstanbul'a göç ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca Düzyayla, Günyamaç ve Tuzhisar köylerinde kiliselerin bulunduğu, bunlardan Tuzhisar köyündeki kilisenin sağlam bir yapıda olup günümüze kadar geldiği görülmüştür.³³

İmranlı İlçesi: 1 belediye, 1 bucak, 8 mahalle, ve 102 köyden oluşan ilçenin toplam nüfusu 13.961'dir. Bunun 7.396'sı ilçe merkezinde, 6.565'i köylerde yaşamaktadır. İlçeye bağlı 102 köyden 90'da Aleviler, 10'da Sünniler, 2'de Aleviler ile Sünniler birlikte yaşamaktadırlar.

İlçe merkezinin çoğunluğunu Sünniler oluşturmaktadır. Alevilerin ilçe merkezindeki nüfusu yaklaşık 1700 ile 2000 kişi olarak tahmin edilmektedir. Bunlar da ağırlıklı olarak Karşıyaka, Yeni mahalle, Kızıllırmak ve Karatekin mahallelerinde yaşarlar. Bunların dışında az da olsa diğer mahallelerde de yaşayanlar vardır.³⁴

Alevi köylerini ve nüfuslarını şu şekilde sıralayabiliriz: *Karacaören Nahiyesi* (178), *Akçakale* (19), *Akkaya* (30), *Aksu* (Haliller) (57), *Alacahacı* (40), *Altınca* (Cefolar) (45), *Arık* (108), *Aşağıboğaz* (Aşağıgirik) (109), *Aşağıçulha* (159), *Aşağışeyhli* (Türkşuhlu) (0), *Atlıca* (Ağızgir) (35), *Avşar* (40), *Aydın* (Kürtüyenice) (38), *Aydoğan* (Örenik) (62), *Bahadun* (Sarıçubuk) (75), *Bağyazı* (Bandıra) (47), *Bardaklı* (Harami) (16), *Başlıca* (Perikan) (60), *Becek* (55), *Beğendik* (Yazıhacey) (34), *Boğanak* (53), *Boğazören* (Boğazveran) (95), *Borular* (220), *Bulgurluk* (Karlaş) (36), *Celaldamı* (14), *Cerit* (136), *Çalıyurt* (100), *Çandır* (2), *Dağyurdu* (Mıstolar) (280), *Darıseki* (23), *Delice* (336), *Demirtaş* (Hasköy) (100), *Dereköy* (32), *Doğançal* (Yazıfatey) (36), *Ekincik* (Kağnut) (20), *Erdemşah* (14), *Eskikapımahmut* (155), *Eskikeşlik* (72), *S.Gelenli* (15), *Gökdere* (49), *Gökçebel* (165), *Görünmezkale* (28) *Kabaktepe* (3), *Kapıkaya* (90), *Kapımahmut* (79), *Karacahisar* (46), *Karaçayır* (70), *Karahüseyin* (13), *Karapınar* (20), *Karluk* (65), *Karataş* (130), *Kasaplar* (46), *Kavalcık* (Köndül) (4), *Kemerli* (Kemreli) (14), *Kerimoğlu* (28), *Kevenli* (48), *Kılıçköy* (68), *Kızılmezra* (21), *Kızıltepe* (74), *Koçgediği* (Gilicek) (27), *Koruköy* (Gencolar) (58), *Koyunkaya* (77), *Körabbas* (0), *Kuzköy* (30),

³³ Ünalın, s. 234.

³⁴ Recep Demir, İmranlı'nın Sosyo- Kültürel ve Dini Yapısı Üzerine Bir İnceleme, (Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü – Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 2002, s. 10; Bozkuş, s. 104.

Maden (273), Merkez Kılıçlar (29), Ortakdaracık (22), Ortaköy (105), Sandal (21), Sinek (22), Söğütlü (22), Süvariler (58), Taşdelen (Kusura) (14), Taşlıca (Tarbasaraplar) (31), Toklucak (paççi) (36), Topallar (8), Toptaş (Kürtşihli) (110), Tuzözü (21), Türkyenice (Akoluk) (14), Uzunternür (63), Yakayeri (Hindolar) (10), Yapraklıpınar (Balolar) (5), Yaylacık (Yazıfidey) (46), Yazıkavak (Kucurlar) (62), Yazılı (Kürt Kömüşlük) (21), Yenikent Köyü (15), Yukarıboğaz (Yukarıgirik) (28), Yukarıçulha (186), Yünören (Kaşlı-Co-gi) (30), Yoncabayır (101).³⁵

Alevilerin yaşadığı Aşağışeyhli, ve Körabbas köyleri göç nedeniyle tamamen boşalmış, Yapraklıpınar, Yakayeri, Topallar, Kabaktepe, ve Çandır, köylerinin her birindeki nüfus, 10'un altına inmiş olup boşalmak üzeredir..

Sünni köyleri ve nüfuslarını da şu şekilde sıralayabiliriz: Ardıçalan (Göleris) (81), Bahtiyar (Yağmuralan) (89), Çukuryurt (121), Gelintarla (Hoymeyik) (77), Güven (Matı) (23), Karaboğaz (157), Refik (15), Türkkeşlik (516), Uyanık (Bapsu-Çay Köy) (250), Yeniköy (92).

İlçeye bağlı Pirdede (51) ve Eskidere (20) köylerinde Aleviler ile Sünniler birlikte yaşamaktadırlar. "Eskidere" köyü, bir Alevi köyüdür, ancak bu köye bağlı "Alanyurt" mezarası Sünnidir.

Bu verilere göre, ilçede yaşayan toplam 13.961 kişinin yaklaşık olarak 7.300'nü (% 52.2) Aleviler, 6.650 kadarını da (% 47.8.) Sünniler oluşturmaktadır.

Kangal İlçesi: 4 belediye, 20 mahalle, 3 bucak ve 109 köyden oluşan ilçenin toplam nüfusu, 37.315'tir. Bu nüfusun 12.382'si ilçe merkezinde, 24.933'ü ise, ilçeye bağlı kasaba ve köylerde yaşamaktadır. İlçe merkezinde yerli Alevi nüfus bulunmamaktadır. İlçeye çevre köylerden sonradan gelen Aleviler vardır. Bunlar ilçenin her mahallesine dağılmış durumda olup yaklaşık 800-1000 civarında oldukları tahmin edilmektedir. İlçeye bağlı köylerden 50 tanesi Sünnî-Hanefî, üç tanesi Sünnî-Şafîi, 49 tanesi Alevî ve 7 tanesi de Sünnî-Alevî karışıktır.³⁶

³⁵ Ünal, s. 239-241; Demir, s. 11; Bozkuş, s. 105,106..

³⁶ Ahmet Gökbel, "Kangal Yöresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar", Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sa:3, Sivas, 1999, s. 165; Bozkuş, s. 109-112; Ünal, s. 241-246.

Alevi köylerini ve nüfuslarını şu şekilde sıralayabiliriz: *Armağan* (33), *Akdere* (52), *Bahçeliyurt* (56), *Bulak* (25), *Çaltepe* (117), *Çipil* (59), *Ceviz* (168), *Çağlıcaören* (35), *Davulbaz* (19), *Dışlık* (96), *Dayılı* (19), *Dağönü* (29), *Dereköy* (36), *Eymir* (156), *Eğricek* (45), *Elkondu* (69), *Elalibey* (102), *Gebelikatran* (27), *Gençali* (28), *Güneypınar* (40), *Hamal* (262), *Humarlı* (Kumarlı) (125), *Hamzabey* (0), *Irmaç* (43), *İğdeli* (47), *Oğlaklı* (74), *Paşam-çayır* (22), *Pınargözü* (182), *Soğukpınar* (91), *Sultanpınarı* (45), *Tekke Köyü* (37), *Taşlık* (38), *Tatlıpınar* (78), *Topardıç* (46), *Kocakurt* (293), *Kuzkaya* (194), *Karamehmetli* (29), *Kabakçevliği* (71), *Killik* (21), *Külekli* (75), *Kavak* (184), *Karanlık* (148), *Kürkçü* (10), *K.Mescit* (22), *Mısırören* (102), *Minarekaya* (31), *Mürsel* (25), *Yellice* (204), *Yeşilyurt* (204).

Alevi köylerinden gerçekleşen göç Sünni köylere nazaran daha fazladır. Göç nedeniyle boşalan köyler genellikle Alevi köyleridir. Nitekim yukarıda saydığımız köylerden Hamzabey’de yaşayan kalmamıştır.

Aleviler ile Sünnilerin birlikte yaşadığı köyler ve nüfusları şöyledir:

Arpalı: (115 – Bu köyde Sünniler çoğunlukta olup bu köye bağlı Çukurçayır mezrası Alevidir. Köyün camisi var.)

Beyyurdu: (27 – Bu köyde Aleviler çoğunluktadır)

Çayırova: (127 – Bu köyde Sünniler çoğunluktadır. Köyün camisi var.)

Sarıpınar: (257 – Bu köyde Sünniler çoğunluktadır. Köyün camisi var.)

Sarıkardı: (101 – Bu köyde Sünniler çoğunluktadır.)

Örencik: (348 – Bu köyde Sünniler çoğunluktadır. Köyün camisi var.)

Yaylacık: (113 – Bu köyde Sünniler çoğunluktadır. Köyün camisi var.)

Çetinkaya Kasabası: (3000 – Aleviler ile Sünniler yaklaşık yarıyarıdır. Kasabanın camisi vardır.)

İlçeye bağlı Aşağıhöyük (73), Çamurlu (156) ve Kızıldikme (238) köyleri Şafi mezhebine mensuptur.³⁷

İlçe nüfusundaki kayıtlara göre çok az sayıda da olsa ilçede gayrimüslim nüfusun yaşadığını söyleyebiliriz. Merkez ilçe Reşadiye mahallesinde 20–25

³⁷ Ünalın, s. 246.

kadar, Sularbaşı mahallesinde 40 ile 50 arasında gayrimüslimin varlığından bahsedilmektedir. Ancak bunların son yıllarda ilçede yaşamadıkları anlaşılmıştır. Gürsel mahallesinde sadece dört veya beş tane Ermeni'nin yaşadığı, bunlarında ara sıra İstanbul'a gidip geldikleri nakledilmektedir.³⁸

Bütün bu verilere göre, ilçede yaşayan toplam 37.315 kişinin yaklaşık olarak 6.750'ni (% 18) Aleviler, 30.000'ni (% 80.4) Sünni-Hanefiler, 600 kadarını da (% 1.6) Sünni-Şafiler ile gayrimüslimler (% 1.6) oluşturmaktadır.

Koyulhisar İlçesi: İlçe 1 belediye, 6 mahalle ve 46 köyden oluşmaktadır. Toplam nüfusu 24.559 olup bunun 5.612'si ilçe merkezinde, 18.947'si ise, köylerde yaşamaktadır. İlçe nüfusunun yazın dinlenme ve tatil yapma gibi etkenlerden dolayı arttığı, kışın ise azaldığı görülür.

İlçenin inanç yapısına baktığımızda merkezde yerli olarak bilinen Alevi yoktur. İlçeye bağlı 46 köyün 39'da Sünniler, 4'de Aleviler, 3'de de Sünniler ile Aleviler birlikte yaşamaktadırlar.

Alevilerin yaşadığı köyler ve nüfuslarını şu şekilde sıralayabiliriz: Gökdere (748), Bahçe (306), Yeşilyurt (98), Kılıçpınarı (173). Koyulhisar'a bağlı tamamen Alevilerin yaşadığı bu köylerin hepsinde cami ve cami görevlisi vardır.

Aleviler ile Sünnilerin birlikte yaşadıkları köyler ve nüfusları şu şekildedir:

Dilekli: (192 – Bu köy iki mahalleden oluşmaktadır. Köyde Alevi ve Sünni nüfus yarıyarıdır. Sünnilerin yaşadığı mahallede cami ve din görevlisi vardır.

Değirmentaşı: (97 – Bu köyde Sünniler çoğunluktadır. Köyde cami ve din görevlisi bulunmaktadır.

İskenderşeyh: (140 – Bu köyde Alevi-Sünni nüfusu yarı yarıyadır. Köyün camisi ve din görevlisi vardır.

Bu verilere göre, ilçede yaşayan toplam 24.559 kişinin yaklaşık olarak 1600'nü (% 6.5) Aleviler, 22.900'nü de (% 93.5) Sünniler (Hanefiler) oluşturmaktadır

³⁸ Ünal, s.242.

Suehri ilçesi: İlçe 2 belediye, 17 mahalle ve 70 köyden oluşmaktadır. Toplam nüfusu 44.887'dir. Bunun 25.371'i ilçe merkezinde, 19.516'sı ise ilçeye bağlı köylerde yaşamaktadır. İlçede mevsimlere bağlı olarak ciddi bir nüfus dalgalanması yaşandığı görülür.

İlçe merkezinde 300 ile 400 arasında Alevi nüfus olduğu tahmin edilmektedir. Bunların daha çok *Yalnızbağlar*, *Gönüloğlu*, *Kemalpaşa* ve *Kışla* mahallelerinde oturdukları görülür. Merkezde geriye kalan nüfusun tamamını Sünniler oluşturur.

İlçeye bağlı köylerden 1'inde Aleviler, 2'inde Alevilerle Sünniler birlikte, geriye kalan diğer köylerde ise, Sünniler yaşamaktadırlar. Alevilerin bulunduğu tek köy, *Kızıryurdu* olup burada 58 kişi yaşamaktadır. *Akçaağıl* (378) ve *Şarköy* (132) köylerinde Aleviler ile Sünniler birlikte yaşarlar. Akçaağıl köyünde nüfusun üçte ikisini Sünniler, üçte birini Aleviler oluşturur. Köyde cami ve din görevlisi vardır. Şarköy'de ise, Aleviler ile Sünniler yarı-yarıyadır. Bu köyde de cami ve görevlisi bulunmaktadır. Ayrıca *Esenyaka*'da da 100 ile 150 arasında Alevinin yaşadığı tahmin edilmektedir.³⁹

Bunun yanında çok az sayıda gayrimüslim nüfusun olduğu, fakat bunların hiç birinin ilçede yaşamadığı, sadece nüfusta kayıtlı olduğu belirtilmektedir.

Bu verilere göre ilçede yaşayan toplam 44.887 kişinin, yaklaşık olarak 750'ni (% 1.7) Aleviler, geriye kalanını da Sünniler (Hanefiler) (% 98.3) oluşturmaktadır.

Şarkışla İlçesi: İlçe, 5 belediye merkezi, 24 mahalle, 93 köy, ve 1 bucaktan oluşmaktadır.⁴⁰ İlçenin toplam nüfusu 48.808'dir. Bunun 20.440'ı ilçe merkezinde, 28.368'i ise, ilçeye bağlı diğer yerlerde yaşamaktadır.

İlçeye bağlı 93 köyün 60'inde Sünniler, 27'inde Aleviler, 6'ında da Aleviler ile Sünniler birlikte yaşamaktadırlar. İlçe merkezinin tamamına yakını Sünnilerden oluşmaktadır. Yaz aylarında daha az, kış aylarında daha fazla ol-

³⁹ Ünalın, s. 251,252; Bozkuş, s. 117.

⁴⁰ *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sivas*, s.265.

mak üzere ilçe merkezinde 250 ile 350 kişi arasında değişen Alevi yaşadığı tahmin edilmektedir.⁴¹

Alevi köylerini ve nüfuslarını şu şekilde sıralayabiliriz: Alaman (49), Başağaç (3), Beyyurdu (65), Emlek Hüyük (152), Gülören (23), Hardal (99), Hocabey (168), İğdecik (87), İlyashacı (51), Emlek Kale (137), Kaymak (95), Kavak (68), Kılıçcı (84), Kümbet (40), Mescit (21), Emlek Mezra (67), Ortaköy (347), Ortatopaç (186), Otluk (43), Örtülü (36), Saraç (260), Sarıkaya (90), Sarıtekke (70), Sivrialan (150), Temecik (10), Yahyalı (250), ve Yükselen (117)'dir.⁴²

Aleviler ile Sünnilerin birlikte yaşadıkları köyler ise şunlardır:

Alaçayır (65 – Bu köyde Aleviler çoğunluktadır).

Benlihasan (111 – Bu köyde Sünniler Alevilerin iki katıdır).

Bağlararası (Adıyaman) (92).

Çiçekliyurt (Çakal) (43).

Çekem (66 – Bu köyde Aleviler Sünnilerin iki katıdır.).

Canabdal (Güdül) (51 – Burası Canabdal ve Güdül adıyla iki mahalledir. Bunlardan Güdül mahallesi Alevi, Canabdal Sünnidir.). Adı geçen bu köylerin dışındaki ilçeye bağlı diğer bütün köylerde (60 köy) Sünniler yaşamaktadır. Bu arada Aleviler ile Sünnilerin birlikte yaşadığı Alaçayır, Bağlararası, Benlihasan ve Canabdal köyleri ile tamamen Alevilerin yaşadığı Ortaköy, Sivrialan ve Yahyalı köylerinde hem cami hem de kadrolu imam vardır.

Elde edilen bilgilere göre, Sünnilerin yaşadığı köylerden Demirboğa (31), Kızıldon (70), Tavludere (85), Yeniyapan (90), Bozkurt (224) ve Karacaören (560) gibi bazı yerleşim birimlerindeki insanlar Şafi mezhebine mensuptur.

⁴¹ Ahmet Gökbel, "Şarkışla Yöresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VI/1, Sivas, 2002, s. 2.

⁴² Bozkuş, s. 118-122; Ünal, s.253-256 ; Gökbel, "Şarkışla Yöresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar", s. 2; (Burada saydığımız Alevi köylerinden "Ortatopaç"da "Şeker" soyadını taşıyan bir aile Sünni olup köyün kalan kısmı Alevidir.)

Bu veriler bize, ilçede yaşayan toplam 48.808'kişinin yaklaşık olarak 3.300'nü Aleviler (% 6.75), 1.100'nü Şafililer ((% 2.25), geriye kalan kısmını da Hanefilerin (% 81) oluşturduğunu göstermektedir.

Ulaş İlçesi: İlçe, 3 belediye, 7 mahalle ve 37 köyden oluşmaktadır. İlçe'nin toplam nüfusu 14.973'tür. Bunun 3.386'ı ilçe merkezinde, 11.587'i ise, ilçeye bağlı diğer yerlerde yaşamaktadır.

İlçe merkezinde Alevi ve Sünni oranı hemen hemen eşit orandadır. Aleviler, diğer mahallelerde az sayıda bulunsalar da yoğun olarak Esentepe mahallesinde, yaşamaktadırlar. İlçeye bağlı 37 köyden 11'inde Aleviler, 1'inde Aleviler ile Sünniler birlikte, geriye kalan 27 köyde ise Sünniler oturmaktadırlar.

İlçeye bağlı Alevi köylerini ve nüfuslarını şu şekilde sıralayabiliriz: Demircilik (29), Çavdar (88), Çevirme (33), Ezentere (36), Güneşli (158), Kurtlukaya (48), Çakılıpınar (20), Karagöl (134), Kapukaya (96), Korubaşı (65), Ovacık (67).

Aleviler ile Sünnilerin beraber yaşadığı Tecer'de 127 kişi yaşamaktadır. Nüfusun üçte ikisinden daha fazlası Sünnilerden oluşur. Tecer'de cami ve din görevlisi vardır.

Bunun yanında çok az da olsa ilçe genelinde gayrimüslimlerin varlığından söz edilebilir. Bunlar Gregoryan mezhebine bağlı Ermeniler olup merkez ilçede Yeşilyurt mahallesi ile, Baharözü, Boğazdere, Kurtlukaya ve Yazıcık köylerinde bulunmaktadır. İlçe nüfusuna kayıtlı gayrimüslim nüfus sayısının 1996 yılı itibarı ile 390 kişi olduğu nakledilir.⁴³ Ancak elde ettiğimiz son bilgiler, bunların 2002 yılı itibarıyla yarısından fazlasının ilçeden göçtüğü yönündedir.

Bu verilere göre. İlçede yaşayan 14.973 kişinin yaklaşık 2.500'nü Aleviler (% 16.70), 250 (% 1.6) kadarını gayrimüslimler, geriye kalan 12.000 kadarını da Sünniler (Hanefiler) (% 80.16) oluştururlar.

Yıldızeli İlçesi: Günümüzde, Yıldızeli, Çırçır, Direkli, Yavu, Şeyhhalil, Kümbet, Kalın, Kavak, Yusufoglan ve Güneykaya olmak üzere dokuz belde,

⁴³ Ünalın, s. 258.

12 mahalle ve 120 köye sahip bir yerleşim birimidir. İlçenin toplam nüfusu 75.849'dur. Bunun 15.261'i ilçe merkezinde, 60.588'de ilçeye bağlı diğer yerleşim yerlerinde yaşamaktadır.

İlçeye bağlı dokuz beldenin sekizinde Sünnîler, birinde (Yusufoğlu beldesi) Alevîler, yine 120 köyden 88'inde Sünnîler, 30'unda Alevîler ve iki köyde de Sünnîler ile Alevîler birlikte yaşamaktadır.⁴⁴

İlçe merkezinde Alevî nüfusun Dere mahallesinde yoğunlaştığı görülmektedir. İlçeye bağlı olup nüfusunun tamamı Alevî olan bir belde, 30 köy ve Sünnî-Alevî karışık olan iki köyü, şu şekilde sıralamak mümkündür:

İlçeye bağlı Alevî köylerini ve nüfuslarını şu şekilde sıralayabiliriz: Akçakale (15), Akpınar (138), Aslandoğmuş (851), Avcıpınar (174), Banaz (406), Danişment (173), Davulalan (286), Delikkaya (42), Doğanlı (229), Esençay (152), İslim (196), Kaman (226), Karakaya (227), Karaleylek (34), Katıralan (62), Kaleköy (197), Kıvşak (135), Kızılköy (174), Nallı (83), Sarıkaya (300), Sarıçal (205), Topulyurt (374), Tayalan (22), Üyük (207), Yağlıdere (628), Yassıkara (91), Yakup (507), Yaylagöze (41), Yusufoğlu (Belde-1548), Yuvalıçayır (127), Yücebaca (126).

Alevîlerle Sünnîlerin birlikte yaşadığı köyler ve nüfusları ise, Akkoca (202), Ortaklar (135) dır. Ortaklar köyü, üç mezradan oluşmakta olup Çavuşlu ve Üreğil mezraları Alevî, Sultaniye mezrası Sünnîdir.⁴⁵

Bu verilere göre, ilçede yaşayan toplam 75.849 kişinin, yaklaşık olarak 8.500'ü Alevî, geriye kalanın tamamına yakını Sünnî-Hanefî'dir. Bu da bize ilçenin % 11.20'nin Alevî, % 88.80'nin Sünnî olduğunu gösterir.

Az sayıda Bahâî dışında ilçede yaşayan gayrimüslim nüfus yoktur. Ancak ilçe nüfusuna kayıtlı 73 gayrimüslim nüfusun varlığı ve bunların tamamının İstanbul'da ikamet ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca ilçede yabancı kadınla evlenen Türk erkeğinin sayısı 169'dur. Dokuz tane Türk kadınının

⁴⁴ Ahmet Gökbel, "Yıldızeli İlçesinin İnanç Coğrafyası ve Bu Yörede Yaşayan Alevîlerde 'Yer-Su' İnançının İzleri", *Folklor / Edebiyat Dergisi*, (Alevîlik Özel Sayısı II), VIII/30, Ankara, 2002, s. 86.

⁴⁵ Gökbel, "Yıldızeli İlçesinin İnanç Coğrafyası ve Bu Yörede Yaşayan Alevîlerde 'Yer-Su' İnançının İzleri", s. 87.

da yabancı erkeklerle evlendiği belirlenmiştir⁴⁶. İlçe müftülüğü kayıtlarından da üç gayrimüslimin ihtida ederek Müslüman olduğu anlaşılmaktadır⁴⁷. Öte yandan tamamı Alevî köylerinden olmak üzere yaklaşık 25 kişinin Bahâî olduğu tespit edilmiştir.⁴⁸

Zara İlçesi: İki belediye, 12 mahalle ve 131 köyden oluşan ilçenin toplam nüfusu, 33.420'dir. Bunun 17.900'ü ilçe merkezinde, 15.520'si de ilçeye bağlı kasaba ve köylerde yaşamaktadır.

İlçe merkezindeki nüfusun yaklaşık olarak 4500 kadarını Aleviler, geriye kalan kısmını Sünniler meydana getirirler. Aleviler genellikle Karşıyaka, Şehitler ve Yenicami mahallelerinde yoğunlaşmış durumdadırlar. İlçeye bağlı 131 köyden 57'sinde Sünniler (Hanefiler), 73'ünde Aleviler ve 1'inde de Aleviler ile Sünniler birlikte yaşamaktadırlar. Şerefiye kasabasında da Alevilerle Sünniler beraber yaşarlar.

İlçeye bağlı Alevi köyleri ve nüfuslarını şu şekilde sıralayabiliriz: Atkıran (44), Alishir (142), Akdede (45), Alişanağılı (19), Aşağıçamözü (32), Aşağıçamurcu (33), Aşağımescit (51), Atgeçmez (12), Ağlıkçay (19), Alıçlıseki (145), Bağlama (46), Ballık (18), Bektaş (2), Becekli (206), Büyükgüney (43), Büyükkaya (26), Bolucan (45), Beypınarı (252), Belentarla (56), Büyükköy (107), Cemal (24), Çorak (26), Çevirmehan (156), Çaylıca (58), Çaypınar (77), Çulhaali (14), Danışık (26), Deredam (58), Dipsizgöl (84), Düzceli (31), Eymir (122), Emirhan (49), Evrencik (35), Girit (76), Göktepe (95), Güllüali (56), İğdir (80), İğdeli (45), İkideğirmen (38), Karahasan (18), Karaman (65), Kelhasan (23), Kızılkale (146), Kumoğlu (60), Kuzören (16), Kardere (10), Karşılar (100), Kanlıçayır (10), Karaçayır (40), Kısık (11), Körpınar (40), Kuruköprü (18), Mahmutağa Çiftliği (51), Pazarbeleni (142), Pazarcık (61), Sancakkale (73), Seten (21), Sorkun (18), Söğütlü (43), Söğütözü (15), Şenyayla (54), Taşgöze (193), Topaktaş (17), Üngür (21), Yeşildere (45), Yoğunpelit (25), Yukarıçamözü (26), Yukarıçamurcu (154), Yukarımescit (21), Yarımkaya (27), Yolören (210), Zağallı (79).

⁴⁶ *İlçe Nüfus Müdürlüğü 1996 Yılı İstatistikleri*; Ünalın, s. 261.

⁴⁷ *İlçe Müftülüğü 1996 Yılı İstatistikleri ve İhtida Defteri*.

⁴⁸ İlhan Sezgin (Prof.Dr.), Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi.

Alevilerle Sünnilerin birlikte yaşadığı tek köy, Armutçayırı (82) dır. Bu köyde Alevi Sünni nüfus yarı yarıyadır. Yine Alevi ve Sünnilerin birlikte yaşadığı Şerefiye (1700) kasabasında Alevi Sünni nüfusun yarı yarıya olduğu tahmin edilmektedir.

Bu verilere göre, ilçe genelinde yaşayan toplam 33.420 kişinin yaklaşık 9.500'ünü (% 28.50) Aleviler, geriye kalan 23.400'nü de (% 71.50) Sünniler oluştururlar.

Bunun yanında çok az da olsa ilçe genelinde gayrimüslimin var olduğu söylenebilir. İlçe merkezinde 6 tane gayrimüslim nüfusun varlığından bahsedilmektedir. İlçe nüfusuna kayıtlı toplam 443 Ermeni Gregoryan nüfusun olduğu, fakat bunların çoğunun göç ettikleri ve burada yaşayanın çok az olduğu belirtilmektedir.⁴⁹

⁴⁹ İlçe Nüfus Müdürlüğü 1996 Kayıtları; Ünalın, s. 267.

KAYNAKÇA

- Ali Cevad, Memalik-i Osmaniyye'nin Tarihi ve Coğrafya Lügatı, II, İstanbul, 1314, (1896).
- Andrews, Peter Alford, Türkiye'de Etnik Gruplar, (Çev: M. Küpüşoğlu), İstanbul, 1992.
- Arı, Kemal, Büyük Mübadele, İstanbul, 1995.
- Behar, Cem, Osmanlı İmparatorluğunun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927, II, Ankara, 1996.
- Bozkuş, Metin, Sivas Yöresinde Alevilik, Sivas, 2000.
- Çadırcı, Musa, Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, Ankara, 1991.
- Demir, Recep, İmranlı'nın Sosyo- Kültürel ve Dini Yapısı Üzerine Bir İnceleme, (Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü – Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 2002.
- Demirel, Ömer, II. Mahmud Döneminde Sivas'ta Esnaf Teşkilatı ve Üretim-Tüketim İlişkileri, (Kültür Bakanlığı), Ankara, 1989.
- DİE, 1935 Genel Nüfus Sayımı, İstanbul, 1937, 39/75.
- DİE, 1945 Genel Nüfus Sayımı, (T.C.B. İstatistik Genel Müd.), Ankara 1949.
- Gökbilgin, Tayyib, "XV ve XVI. Asırlarda Eyalet-i Rum", Vakıflar Dergisi, Sa: VI, (1965).
- Halaçoğlu, Yusuf, "Tahrir Defterlerine Göre XVI. yüzyılda Bazı Anadolu Şehirlerinde Demoğrafik Yapı", Türk Medeniyet Dergisi, Ocak-1996.
- Gökbilgin, Ahmet, "Kangal Yöresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar", Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sa:3, Sivas, 1999.
- , "Şarkışla Yöresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar", Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, VI/1, Sivas, 2002.
- , "Yıldızeli İlçesinin İnanç Coğrafyası ve Bu Yörede Yaşayan Alevilerde 'Yer-Su' İnancının İzleri", Folklor / Edebiyat Dergisi, (Alevilik Özel Sayısı II), VIII/30, Ankara, 2002.

- Karal, Enver Ziya, Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831, Ankara, 1943.
- Keskin, Mustafa, "Milli Mücadele Başlarken Anadolu'nun Demografik Yapısı", Erciyes Üniv. Sos. Bil. Ens.Dergisi, Sa:3, Kayseri, 1989.
- Kodaman, Bayram, "XX. yüzyıl Başında Sivas Vilayeti (1901)", Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu,(2-6 Temmuz 1986).
- Kökten, İ.Kılıç, "Orta ve Kuzey Anadolu'da Yapılan Tarih Öncesi Araştırmaları", Belleten, VIII/32, 1944.
- Melikof, Irene, Uyur İdik Uyardılar, (Çev: Turan Alptekin), (Cem Yayınevi), İstanbul, 1993, s. 112; M. Fuad Köprülü, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, Ankara, 1988.
- Önder, Erdoğan, Sivas'ta Poşa Topluluğunun Aile Yapısı, (Cum. Üniv. Sos. Bil. Enst.-Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas, 1992.
- Özkan, Ali Rafet, Türkiye Çingeneleri, (Kültür Bak. Yay.), Ankara, 2000.
- Parmaksızoğlu, İsmet, (Haz), İbn Batuta Seyahatnamesi'nden Seçmeler, İstanbul, 1993.
- Savaş, Saim, Bir Tekkenin Dini ve Sosyal Tarihi (Sivas Ali Baba Zaviyesi), (Dergah Yayınları), İstanbul, 1992.
- Sivas Vilayet-i Salnamesi, 1321.
- Sivas Vilayet-i Salnamesi, 1325..
- Togan, A.Zeki Velidi, Umumi Türk Tarihine Giriş, I, İstanbul, 1981.
- Ünal, Sıddık, XX. Yüzyıl Sivas Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası, (İnönü Üniv. Sos. Bil. Enstitüsü-Basılmamış doktora tezi), Malatya, 1997.
- Yıldızeli İlçe Müftülüğü 1996 Yılı İstatistikleri ve İhtida Defteri.
- Yıldızeli İlçesi Nüfus Müdürlüğü 1996 Yılı İstatistikleri.
- Zara İlçesi Nüfus Müdürlüğü 1996 Kayıtları.